

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Ponedeljek, 29. avgust 2011 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 35; vsaka naloga je vredna 17,5 točke.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenjevalec ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

I	II	III	IV

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pred vsak odgovor napišite številko vprašanja, na katero odgovarjate. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

I. DELO IN PROSTI ČAS

Vir A

Tudi razvoj 'strojev za izdelavo strojev' industrijske proizvodnje strojev je prav tako pripomogel k tehnologiji mnogih in raznovrstnih industrij.

Spremembe tehnologije so bile tesno povezane s spremembami družbene organizacije procesa proizvodnje, posebej delovne sile kot dejavnika proizvodnje. Ključna je bila pri tem diferenciacija delovne sile ... Ta diferenciacija je vključevala razlikovanje kompleksa 'delovne funkcije' od mesta v družinskem življenju, povečala pa se je hkrati tudi 'gibljivost delovne sile', torej pripravljenost družinskih skupnosti, da na priložnost zaposlitve odgovorijo s spremembo bivališča in učenjem novih veščin.

(Parsons, T. (1991): Društva, Biblioteka August Cesarac, Zagreb, str. 229)

Vir B

Beseda 'robot' izvira iz češke besede *robota* oziroma podložnik in se je uveljavila pred petdesetimi leti v dramskem delu Karla Čapka. Ideja programiranega stroja pa sega še bolj v preteklost: Christopher Spencer, Američan, je izumil avtomat, programirano stružnico za izdelovanje vijakov, matic in zobnikov, že sredi 19. stoletja. Vendar pa so bili roboti prvič pomembneje in v večjem številu uvedeni v industrijo šele v letu 1946 ...

(Giddens, A. (1993): Sociology, Second edition, Polity Press, Oxford, str. 497)

Vprašanja:

1. Navedite družbeno-ekonomski proces, v katerem je prišlo do razmejčitve med delovnim in prostim časom. Pomagajte si z virom A. (1 točka)
2. Pojasnite razliko med zunajdelovnim časom in prostim časom. (2 točki)
3. Zaposlitev je od 19. stoletja v zahodnih družbah dobila osrednje mesto. Zakaj je danes zaposlitev tako pomembna? Navedite štiri razloge. (4 točke)
4. Katero novost v organizaciji dela je prinesel »fordizem«? (1 točka)
5. Kakšne posledice je imela ta novost na proizvodnjo in porabo dobrin? Pojasnite eno posledico. (2 točki)
6. Kako imenujemo tehnologiji, ki sta sledili mehanizirani tehnologiji in tehnologiji tekočega traku? Pomagajte si z virom B. (1 točka)
7. Opišite optimistični pogled, kako naj bi se z nastopom navedenih tehnologij spremenil položaj delovne sile. Navedite tri značilnosti. (3 točke)
8. Navedite tri vrste brezposelnosti in eno podrobneje predstavite. (3,5 točke)

II. KULTURA

Vir A

Ko se evlucijska biologinja ozre na svojo lastno vrsto, Homo sapiens sapiens, vidi protislovje. Na eni strani ji je jasno, da so ljudje anatomsko, fiziološko in vedenjsko podobni drugim prvakom, zlasti šimpanzom. [...] Vendar na drugi strani vidi tudi velike razlike. [...] Človek sklada glasbo in računa, pošilja rakete v vesolje, gradi katedrale, piše poezijo in knjige o pravu, po želji spreminja genetsko naravo svoje in drugih vrst, potvarja zgodovino in ustvarja prihodnost ter izkazuje raven ustvarjalnosti in uničevalnosti, kakršne ni nikjer drugje v naravi.

(Jablonka, E., in Lamb, M. J. (2009): Štiri razsežnosti evolucije, ZRSŠ, Ljubljana, str. 187)

Vir B

Izseljenske skupnosti [...] so pogosto relativno oddaljene od svoje izvorne sredine, katere kulturo ohranjajo tudi v novem okolju. Prostorska distanca se postopno spremeni tudi v kulturno. Izseljenska skupnost je podvržena bolj ali manj intenzivnim akulturacijskim procesom, kar je odvisno od njene organiziranosti, predvsem pa od politično-pravne in družbene tolerance nove sredine do drugačnosti.

(Lukšič Hacin, M. (1995): Ko tujina postane dom, ZPS, Ljubljana, str. 176)

Vir C

Razvedrilo, ki je navsezadnje neločljivo povezano z novicami in športom, je imelo svoje lastne mejnike, h katerim se v filmu in na televiziji pogosto vračajo. Zlasti ena od ameriških serij z imenom Dallas (1979), »vrhunska soap opera«, je postala predmet socioloških raziskav na mnogih univerzah. Z dramatičnim obravnavanjem spolnosti, bogastva, moči in družine, neustavljivo privlačne mešanice, ki je sporočala ...

(Briggs, A., in Burke, P. (2005): Socialna zgodovina medijev, ZPS, Ljubljana, str. 248)

Vprašanja:

1. Vir A nakazuje, da je človek »ustvarjalec kulture«. Opreделите pojem kulture v sociološko-antropološkem pomenu besede. (3 točke)
2. Pojem »kultura« se uporablja tudi v drugih, ožjih pomenih. Pojasnite enega od njih. (2 točki)
3. Kako imenujemo proces učenja, sprejemanja kulture? (1 točka)
4. Na katere sestavine kulture nakazuje vir A? Navedite tri in vsako ponazorite s konkretnim primerom iz vira A. (3 točke)
5. Vir B omenja akulturacijske procese. Kratko razložite, kaj je akulturacija ter eno od njenih možnih posledic za pripadnike in pripadnice izseljenskih skupnosti. (2,5 točke)
6. Poimenujte in kratko predstavite pojav, o katerem posredno govori vir C. (3 točke)
7. Pri raziskovanju in analizi tega pojava se pogosto poudarjata dve njegovi funkciji. Navedite in razložite ju. (3 točke)

III. ODKLONSKOST IN DRUŽBENI NADZOR

Vir A

Če je kriminaliteta neizogibna, kakšna je potem funkcija kazni? Durkheim sklepa, da njena funkcija ni odstranitev zločina v družbi [...] Brez kazni bi kolektivni občutki izgubili svojo moč nadziranja vedenja in stopnja kriminalitete bi dosegla točko, kjer bi postala disfunkcionalna. Tako po Durkheimovem mišljenju zdrava družba potrebuje oboje, zločin in kazen; oboje je neizogibno, oboje je funkcionalno.

(Haralambos, M., in Heald, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 391)

Vir B

Sociologi, kot so W. Chambliss, M. Mankoff, F. Pierce in L. Snider, so na podlagi marksističnih konceptov razvili okvir za razumevanje deviantnosti v kapitalističnih družbah. [...] L. Snider opaža, da kapitalistična država ni pripravljena sprejeti zakonov, ki bi posegali v interese kapitalistov in bi tako ogrozili dobičkonosnost.

(Haralambos, M., in Heald, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 422)

Vprašanja:

1. Opredelite vsebino pojmov odklonskost in kriminal ter ju primerjajte. (2,5 točke)
2. Kako Durkheim utemeljuje svojo trditev, da je kriminal normalen in tako družbeno koristen pojav? Predstavite in pojasnite dva njegova argumenta. Pomagajte si z virom A. (4 točke)
3. V Durkheimovi razlagi odklonskosti ima pomembno mesto pojem anomije. Pojasnite, kaj je anomija, in navedite, katere vzroke zanjo prepoznava Durkheim. (3 točke)
4. Navedite in pojasnite dve izhodišči konfliktnih (marksističnih) teorij odklonskosti. Pomagajte si z virom B. (4 točke)
5. Navedite in kratko pojasnite konkreten primer, ki kaže na utemeljenost konfliktnih (marksističnih) razlag odklonskosti. (2 točki)
6. Kratko predstavite eno sorodnost med Durkheimovo (funkcionalistično) in konfliktnimi (marksističnimi) razlagami odklonskosti. (2 točki)

IV. DRUŽINA

Vir A

Rojevanje velikega števila otrok, biološka reprodukcija človeške vrste, je bilo vse do zadnjih časov najpomembnejše poslanstvo družine. Zakon brez otrok – dan brez sonca! je načelo, ki je dajalo globlji smisel zakonskim skupnostim vseh časov in po vsem svetu. Tudi stare pravljice so se končale z besedami: "Potem sta princ in princeska srečno živela do pozne starosti in imela veliko veliko otrok!"

(Bergant, M. (1981): Družina – zakon – ljubezen na razpotju, ZRSŠ, Ljubljana str. 13)

Vir B

Tudi v sami družini prihaja do korenitih sprememb pri delitvi vlog. Odnosi med zakonci, pa tudi med starši in otroki, dobivajo vse bolj demokratične "partnerske lastnosti".

(Flere, S. (1992): Uvod v sociologijo, Uradni list RS, Ljubljana str. 91)

Vprašanja:

1. Predstavite sociološko opredelitev družine. (2 točki)
2. Katera družbena funkcija družine je predstavljena v viru A? (1 točka)
3. Navedite in razložite še dve drugi funkciji družine. (4 točke)
4. Vir B govori o delitvi dela in vlog v družini. Navedite in pojasnite dva tipa delitve vlog v družini. (4 točke)
5. Razložite razliko med družino in zakonsko zvezo. (3 točke)
6. Naštete tri značilnosti današnjega družinskega življenja v Sloveniji in dve natančneje predstavite. (3,5 točke)

Prazna stran